

Michał Marian Grzybowski, *Dziedzictwo i tradycje najstarszej szkoły płockiej*, wyd. P.P.-H. „Drukarnia”, Płock-Sierpc 2015, ss. 66

Początki szkolnictwa płockiego sięgają XII wieku. Bogate dzieje szkoły zwanej popularnie „Małachowianką” są dowodem ogromnego wkładu całego procesu nauczania i wychowania, jaki był realizowany w szkole na kształtowanie tradycji edukacyjnej Płocka.

Bardzo przejrzysty układ chronologiczny prezentowanych treści, pozwala czytającemu w sposób uporządkowany wędrować razem z Autorem przez cały okres działalności Szkoły. Autor w każdym z rozdziałów stara się dostarczać informacje (w sposób równomierny) o uczniach i nauczycielach (np. o ich liczbie, o zastężonych pedagogach czy wybitnych absolwentach) o nauczanych przedmiotach lub ogólnie o programie, o budynku szkoły, o przekształceniach organizacyjnych i zmianach administracyjnych. Szczególne miejsce zajmują także informacje o świadectwach potwierdzających wysoki poziom wychowania moralnego i głęboko patriotycznego.

Jak się przypuszcza, Szkoła działała najpierw w strukturze parafialnej przy świątyni pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny, później kolegiaty. Początkowo realizowano kurs tzw. *trivium*, czyli niższy kurs nauczania, później także wyższy stopień – czyli *quadrivium*. W szkole uczyli się początkowo głównie synowie okolicznej szlachty, mieszczaństwa i zdolne dzieci chłopskie, później również dzieci urzędników i rzemieślników oraz z rodzin bogatszych ziemian. Liczba uczniów wahała się w różnych okresach od ok. 140 do nawet 500 w XIX wieku. Edukację prowadziły początkowo osoby duchowne później także osoby świeckie, które jak podaje Autor, często legitymowały się wykształceniem uniwersyteckim.

W XVII i XVIII wieku nauczaniem w szkole zajmowali się jezuita, którzy poszerzyli w znaczny sposób liczbę i program nauczanych przedmiotów oraz bardzo dbali o wychowanie moralne i patriotyczne uczniów. W książce znajdujemy ciekawą informację o tym, że w Kolegium Towarzystwa Jezusowego w Płocku pracował jak prefekt i kaznodzieja Andrzej Boboła, który w 1938 roku był kanonizowany; obecnie jest jednym z patronów Polski.

Po powołaniu w 1773 r. Komisji Edukacji Narodowej wprowadzono wiele zmian także w szkole płockiej, która jako Szkoła Podwydziałowa Płocka prowadziła dalej proces edukacyjny z językiem polskim jako językiem wykładowym (zamiast łaciny) a w programie znacznie poszerzono zakres nauk przyrodniczych. Nadal ważne były przedmioty humanistyczne i religia.

Po drugim rozbiore Polski szkoła otrzymała nazwę Akademickie Gimnazjum w Płocku i podlegała ministerstwu w Berlinie z racji przejęcia części Mazowsza pod panowanie Prus. Rząd pruski wykorzystywał szkolnictwo do celów germanizacji np.: zwiększając liczbę godzin języka niemieckiego. Na ponad 10 lat przerwana została zapoczątkowana reforma KEN, a część pomieszczeń szkoły zajęto na koszary i lazaret.

W latach 1806-1815 szkoła działała po wielu zmianach jako Szkoła Departamentowa Płocka – było to gimnazjum zaliczane do szkół typu licealnego.

Po utworzeniu w 1815 roku Królestwa Polskiego, szkoła zgodnie z nowym podziałem administracyjnym nosiła nazwę (na prawie 20 lat) Szkoły Wojewódzkiej. Wprowadzono wówczas egzamin maturalny z wszystkich szesnastu przedmiotów, który uprawniał do wstąpienia na uniwersytet. Po upadku powstania listopadowego wraz z ograniczeniem autonomii Królestwa Polskiego wzmógł się proces rusyfikacji, co w dużym stopniu dotknęło szkoły. Jednak pomimo zaostrenia dyscypliny szkolnej

organizowano działalność konspiracyjną i patriotyczną, co spotykało się ze wzmożonymi represjami. Po upadku powstania stycziowego tępienie wszelkich przejawów patriotyzmu było nagminne. Znacznie pogorszyły się warunki nauczania, obniżył się też poziom nauczania a niepokornych uczniów wydalano ze szkoły.

Szkołę dotknęły wszystkie wydarzenia XX wieku. Płock przechodził kilka razy pod panowanie niemieckie i rosyjskie. W 1915 roku zajęli go Niemcy, a szkołę przejęli na biura i koszary. Szkoła funkcjonowała jako II Gimnazjum pod opieką Płockiego Koła Polskiej Macierzy Szkolnej. Od 1921 roku szkoła nosiła nazwę Gimnazjum Państwowe im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Nową kartę szkoły przerwała II wojna światowa. Po wojnie wznowiono działalność tzw. Małachowianki, podjęto niezbędne remonty, znacznie zwiększyła się liczba uczniów, podjęto realizację ambitnych programów nauczania. Obchody 800-lecia szkoły pozwoliły jeszcze raz spojrzeć na bogactwo dziedzictwa i tradycji Szkoły.

Bardzo ciekawe wiadomości znajdujemy w rozdziale dotyczącym kaplicy gimnazjalnej. Autor podaje informacje dotyczące architektów, wystroju

kaplicy, pięknych malowideł ściennych, wykonywanych prac konserwatorskich i efektów tych prac oraz o wielu uroczystościach i nabożeństwach, które miały miejsce w kaplicy.

Zamieszczone w książce streszczenie w językach: angielskim, niemieckim, francuskim, włoskim i rosyjskim znacznie podnoszą wartość informacyjną książki i pozwalają na poszerzenie kręgu odbiorców tej niezwykle ciekawej i bogatej historii najstarszej szkoły w Płocku. Kto chciałby się zapoznać z szerszymi informacjami szczegółowymi może wykorzystać opracowanie, na które powołuje się m.in. Autor w swoich przypisach. Natomiast zamieszczone w końcowej części książki ilustracje (27) uzupełniają prezentowane treści. Należy też zwrócić uwagę na ciekawie zaprojektowaną okładkę.

Niezwykle ciekawe opracowanie M.M. Grzybowskiego *Dziedzictwo i tradycje najstarszej szkoły płockiej* (Płock 2015) z pewnością zainteresuje rodowitych płocczan oraz wszystkich, którym bliskie są zagadnienia historii szkolnictwa w Polsce czy też historii Mazowsza. Książka opisuje jedną z pięknych kart polskiej tradycji edukacyjnej w przystępny sposób, trafiający z przekazem do szerokiego odbiorcy.

Donata Gurzyńska-Bociek